

Trajna neutralnost u suvremenom međunarodnom pravu

Beroš, Maria

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:258381>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Pravni fakultet
Katedra za međunarodno pravo

Trajna neutralnost u suvremenom
međunarodnom pravu
Diplomski rad

Autor: Maria Beroš

Mentor: doc. dr. sc. Trpimir Mihael Šošić

Zagreb, 2022.

Izjava o izvornosti

Ja, Maria Beroš pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Maria Beroš, v.r.

Sadržaj

1.UVOD	1
2.POJAM I RAZVOJ NEUTRALNOSTI.....	3
3.PRAVA I DUŽNOSTI TRAJNO NEUTRALNIH DRŽAVA	7
3.1. Primarne dužnosti	7
3.2. Sekundarne dužnosti	10
4.ČLANSTVO U MEĐUNARODNIM ORGANIZACIJAMA.....	13
5.PRIMJERI TRAJNO NEUTRALNIH DRŽAVA.....	19
5.1. Švicarska	19
5.2. Austrija	22
5.3. Malta	24
6.TRAJNO NEUTRALNE DRŽAVE U ULOZI TZV. TAMPON DRŽAVA.....	28
7.ZAKLJUČAK	31
LITERATURA.....	34

1. UVOD

Neutralnost kao državna politika već od samih svojih početaka ima značajnu ulogu u trenucima velikih povijesnih previranja, ona je često služila kao instrument putem kojeg su države osiguravale opstanak na strateški krucijalnim područjima u okruženju daleko ekonomski i vojno nadmoćnijih sila. Postupno tokom vremena, usporedno s razvojem samih država, razvija se i institut trajne neutralnosti te dolazi do definiranja niza prava i dužnosti koje se odnose na trajno neutralne države. Institut trajne neutralnosti nikada nije postao rigidno određen, već se mijenjao sukladno vremenu i potrebama trajno neutralnih država, no unatoč tome danas postoji razvijen sustav prava i dužnosti određen međunarodnim pravom koji veže sve trajno neutralne države. Određene razlike glede trajne neutralnosti pojedinih država proizlazit će uvelike već iz samog akta kojim je trajna neutralnost zasnovana, međutim, nema nikakve zapreke da određena trajno neutralna država preuzme na sebe obveze u većem opsegu nego ju na to obvezuje međunarodno pravo. U posljednjih nekoliko godina, u kontekstu međunarodnog prava i međunarodne sigurnosti, ponovno je aktualizirana tema trajne neutralnosti te uloge trajno neutralnih država u održavanju mira i stabilnosti. Globalizacijom i sve većom povezanošću država u jedinstvenoj međunarodnoj zajednici pravnih subjekata pitanje položaja trajno neutralnih država postaje sve složenije. Postoje brojni radovi i članci na temu trajne neutralnosti, naročito danas u kontekstu nove geopolitičke situacije i sve veće prijetnje međunarodnom miru i stabilnosti, no ti radovi se pretežito bave ovom temom iz ugla politoloških studija zanemarujući u potpunosti pravni, odnosno normativni aspekt tog instituta.¹ Stoga ovaj rad nastoji doskočiti tom problemu analizirajući pravni aspekt trajne neutralnosti. Kroz rad se nastoji prikazati povijesni pregled trajne neutralnosti, razvoj samog instituta te prava i dužnosti koje iz njega proizlaze i koje vrijede i danas u suvremenom međunarodnom pravu.

Ovaj rad se sastoji od pet poglavlja. U prvom poglavlju rad se bavi pregledom pojma neutralnosti, povijesnog razvoja instituta trajne neutralnosti, glavnih razlika

¹Za politološke studije vidi primjerice: Luif, P., „Austrian Neutrality in the 21st Century“, *Austrian Studies Today*, sv. 25, str. 26.-41., 2016.; Karsh, E. *Neutrality and small states*, Routledge, London, 2012.

između privremene i trajne neutralnosti te modusa osnivanja trajne neutralnosti na međunarodnom polju. U drugom poglavlju rada analiziraju se prava i dužnosti neutralnih država uz poseban naglasak na postojanje distinkcije između onih prava i dužnosti koje se odnose kako na trajno neutralne tako i na privremeno neutralne države te onih koji vrijede isključivo za trajno neutralne države. Fokus trećeg poglavlja sastoji se u obradi pitanja članstva u međunarodnim organizacijama, naročito analize problematike glede članstva trajno neutralnih država u organizacijama s ustrojenim sustavima kolektivne sigurnosti. U ovom poglavlju daje se pregled različitih reakcija i stajališta koje su pojedine trajno neutralne države zauzimale prilikom odlučivanja o pristupanju pojedinim međunarodnim organizacijama te se daje osvrt na njihov današnji položaj unutar međunarodne zajednice. Četvrto poglavlje prvenstveno se bavi Švicarskom, Austrijom i Maltom kao primjerima trajno neutralnih država. U ovom poglavlju analizira se povijesni kontekst stjecanja svojstva trajne neutralnosti, njegov razvoj, specifičnosti te prava i obveze koje vežu ove tri države. Konačno, u posljednjem petom poglavlju daje se osvrt na ulogu trajno neutralnih država u očuvanju mira i stabilnosti u međunarodnoj zajednici uslijed sve kompliciranijih odnosa između subjekata međunarodnog prava.

2. POJAM I RAZVOJ NEUTRALNOSTI

Neutralnost je oduvijek bila zanimljiva tema velikih teoretičara međunarodnog prava, tako Hugo Grotius neutralnim državama smatra one koje se nalaze izvan ratnih sukoba te je u svojoj knjizi „*De jure belli ac pacis*“ posvetio poglavlje pod nazivom „*De his qui bello medii sunt*“ proučavanju neutralnosti.² Značenje pravnog pojma neutralnosti uvelike se razlikovalo ovisno o kontekstu i vremenu u kojemu se proučavala. U svojim počecima ona je predstavljala stanje određene države koja ne sudjeluje u oružanom sukobu koji se vodi između drugih država. Iz drugog kuta gledanja neutralnost bi se također ocrtavala u odnosu između zaraćene države i onih država koje ne sudjeluju u oružanom sukobu ni na jednoj strani, odnosno neutralnih država. Za ovaj tip neutralnosti važno je naglasiti bitnu pretpostavku za njezino postojanje. Ona je ovisna o postojanju rata, te ukoliko njega nema neće biti mjesta ni neutralnosti. Slijedom toga ovako opisano stanje neutralnosti će nastupiti istodobno s izbijanjem oružanog sukoba.³ Ovdje se zapravo radi o običnoj neutralnosti koju određeni pisci još nazivaju i privremena neutralnost. Navedeni tip neutralnosti nije tema ovoga rada, ali ga je bitno spomenuti i opisati jer je nastanak instituta trajne neutralnosti uvelike vezan uz vojnu neutralnost.⁴ Tradicionalno shvaćanje neutralnosti ogledalo se prvenstveno u držanju određene države, odnosno u njezinu nesudjelovanju u određenom ratu koje je redovno pratila i nepristranost u ophođenju prema zaraćenim stranama.⁵ Pronalazimo i primjere država koje su davale izričite izjave da će ostati neutralne u ratu između trećih. Izričitim izjavama države su u prvom redu pokušavale spriječiti prelijevanje sukoba na njihov teritorij nastojeći uliti što je moguće veće povjerenje zaraćenih u pridržavanje neutralnosti.⁶ Najvidljivije primjere ovakve neutralnosti pronalazimo u 17. stoljeću (Engleska, Švedska, Danska), a nešto novije početkom Prvog i Drugog svjetskog rata.⁷

²Verdross, A., *The Permanent Neutrality of Austria*, Vienna, 1978, str. 9.

³Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, 3. dio, Zagreb, 2006, str. 186.

⁴Havel, B. F., „An International Law Institution in Crisis: Rethinking Permanent Neutrality“, *Ohio State Law Journal*, sv. 61, br. 1, 2000, str. 172.

⁵Andrassy, Bakotić, Seršić, Vukas, *op. cit.* (bilj. 3), str. 186.

⁶Havel, *op. cit.* (bilj. 4), str. 168.

⁷Muller, L., *Neutrality in World History*, Stockholm, 2019, str. 5.

Trajna neutralnost predstavlja međunarodnopravni status države koja je obvezna zadržati neutralnost u bilo kojem ratu drugih država, u njima ne sudjelovati, neovisno o identitetu zaraćenih strana ili o blizini oružanog sukoba. Ovdje se razlika ogleda u tome što privremeno neutralne države ostaju neutralne glede nekog trenutnog oružanog sukoba, dok trajno neutralne zadržavaju svoju neutralnost u pogledu svih oružanih sukoba, trenutnih ili budućih, između trećih strana.⁸ U pogledu sustava kolektivne sigurnosti, Poveljom Ujedinjenih naroda rat je zabranjen. Uz to je uspostavljena dužnost svih članica Ujedinjenih naroda na okretanje protiv narušitelja mira i sudjelovanja u raznim mjerama pod okriljem navedene organizacije. Navedene obveze nisu spojive s svojstvom trajne neutralnosti. Trajno neutralne države će biti izuzete od sudjelovanja u vojnim operacijama, no privremeno neutralna država neće biti na isti način ograničena. U pogledu nje nema zapreke glede sudjelovanja u vojnim operacijama protiv narušitelja mira.⁹ Trajno neutralna država je štoviše dužna izbjegavati poduzimanje svih radnji ili preuzimanje obveza koje bi ju mogle uplesti u neki međunarodni sukob.¹⁰

Analizirajući trajnu neutralnost važno je obratiti pažnju na modus njezina osnivanja. Prema samom modusu osnutka ravnati će se prava i dužnosti trajno neutralnih. Trajna neutralnost bi mogla biti bazirana na unilateralnoj odluci same države. Ovdje se zapravo neće raditi o trajnoj neutralnosti u strogom smislu jer trajna neutralnost zasnovana na unilateralnoj odluci zapravo ne nameće međunarodno pravne obveze neutralnoj državi u vrijeme mira. Primjere za ovaj tip trajne neutralnosti pronalazimo u Švedskoj, te u Švicarskoj sve do 1815. godine kada je na Bečkom kongresu njezina trajna neutralnost dobila potvrdu na polju međunarodnog prava.¹¹ Danas je vidljivo da trajna neutralnost zasnovana jednostranim aktom, bilo ustavom ili pak zakonom, ima pravnu snagu isključivo u internom pravu. Potvrdu za takav stav nalazimo u primjeru jednostrane proklamacije trajne neutralnosti Kambodže iz 1957. godine.¹²

⁸Havel, *op. cit.* (bilj. 4), str. 183.

⁹Andrassy, Bakotić, Seršić, Vukas, *op. cit.* (bilj. 3), str. 187.

¹⁰Verdross, *op. cit.* (bilj. 2), str. 18.

¹¹*Ibid.*, str. 9.

¹²Rudolf, D., „Vrste i oblici trajne neutralnosti danas“, *Zbornik radova pravnog fakulteta u Splitu*, sv. 7, 1969-1970, str. 97-99.

Važno je napomenuti kako bi i jednostrana izjava mogla stvoriti međunarodnopravnu obvezu za državu koja ju daje, no takvom izjavom ne bi moglo doći i do stjecanja prava u korist te države. Ovdje se zapravo radi o jednostranom očitovanju koje se, u međunarodnom pravu, naziva obećanje te se njime preuzima određena obveza prema drugim subjektima međunarodnog prava. Valjanost obećanja i njegovi učinci prosuđivati će se prema sadržaju samog akta u kojemu je dano te okolnostima konkretnog slučaja. Za učinak obećanja forma neće biti od presudnog značaja.¹³ Dakle, ukoliko određena država proglasi svoju trajnu neutralnost te ako ona želi biti vezana tom izjavom, bez obzira u kojem je obliku dana, tada će za nju i nastati obveze, međutim, na taj način neće nastati pravo prema drugim državama na poštivanje takve neutralnosti.¹⁴

Nasuprot tome, trajna neutralnost zasnovana na bilateralnim, multilateralnim sporazumima ili koja je garantirana od strane trećih država dovest će do stvaranja takvog prava. Uzevši Austriju za primjer, vidimo da su prava i dužnosti trajne neutralnosti koja ju vežu zasnovana prvo kroz Ustavni zakon, zatim notifikacijom neutralnog statusa i njegovim priznanjem od strane trećih država. Zapravo notifikacijom intencije Austrije o stjecanju statusa trajne neutralnosti i odgovarajućim priznanjem te intencije od strane ostalih država došlo je do stvaranja sistema multilateralnih međunarodnih obveza koje bi se prema Koecku mogle karakterizirati kao ugovorne ili kvazi-ugovorne obveze.¹⁵ Dakle, za osnivanje trajne neutralnosti nije dovoljna jednostrana izjava (npr. Islanda 1918.) ili najava vlade da će voditi takvu politiku (Švedska, Irska, Finska). Takav učinak jednostrana izjava proizvest će jedino ukoliko ju prihvate druge države.¹⁶

Autori obnovljenog izdanja Andrassyjevog udžbenika međunarodnog prava smatraju trajno neutralnim državama Švicarsku, Austriju, Državu Vatikanskog Grada, Maltu i Turkmenistan,¹⁷ a prema Deganu trajno neutralne države danas su samo

¹³Andrassy, J., Bakotić, B., Lapaš, D., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, 2. dio, Zagreb, 2012, str. 64-65.

¹⁴Kunz, J. L., „Austria's Permanent Neutrality“, *The American Journal of International Law*, sv. 50, br. 2., 1956, str. 418.

¹⁵Koeck, H. F., „A permanently neutral state in the Security Council“, *Cornell International Law Journal*, sv.6, br. 6., 1972, str. 30.

¹⁶Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, 1. dio, Zagreb, 2010, str. 163.

¹⁷Andrassy, Bakotić, Seršić, Vukas, *op. cit.* (bilj. 16), str. 165.

Švicarska, Austrija i Država Vatikanskog Grad. Degan drži da se Malta danas ne može smatrati trajno neutralnom državom, već da je ona to svojstvo izgubila nakon što je prestala slijediti politiku nesvrstanosti promjenom parlamentarne većine.¹⁸

¹⁸Degan, V.-Đ., *Međunarodno pravo*, Zagreb, 2011, str. 258.

3. PRAVA I DUŽNOSTI TRAJNO NEUTRALNIH DRŽAVA

Trajna neutralnost je položaj države koja se obvezala da će u svakom ratu ostati neutralna, dok su se druge države prema njoj obvezale da će poštovati tu neutralnost. Ona je u pravilu rezultat sporazuma, odnosno najčešće međunarodnog ugovora, a obveza na njezino poštivanje generalno gledano ne veže sve države već samo one koje su takvu neutralnost priznale. Jedini izuzetak od toga nalazimo u primjeru Švicarske čija neutralnost vrijedi prema svim državama. Mišljenje pravne teorije jest da je švicarska neutralnost putem običaja zbog dugoročne prakse prihvaćena od svih, a da je taj status 1815. godine na Bečkom kongresu dobio samo svoje priznanje.¹⁹ Iako se prava i dužnosti trajno neutralnih država u pravilu ravnaju prema sporazumu kojim je trajna neutralnost zasnovana, te se samim time ona mogu i razlikovati, ipak je moguće izdvojiti određene temeljne principe koji će vrijediti za sve. Glede dužnosti neutralnih država u prvu skupinu mogli bismo uvrstiti one koje se prvenstveno odnose na privremeno neutralne države u vrijeme oružanog sukoba drugih država, one zapravo vežu i privremeno i trajno neutralne. Drugu skupinu čine sekundarne dužnosti neutralnosti koje egzistiraju u vrijeme mira, a tiču se isključivo trajno neutralnih država.²⁰

3.1. Primarne dužnosti

Dužnosti neutralnih država iz ove skupine mogli bismo podijeliti u dužnosti suzdržavanja, sprječavanja i trpljenja. Prvu kategoriju čine dužnosti prema kojima je neutralac obvezan da nešto ne učini, drugu dužnosti koje se mogu odnositi na sprječavanje raznih čina zaraćenih država, a treća kategorija se odnosi na trpljenje čina koji bi mogli biti na štetu samih neutralaca.²¹ Kao primjer mogla bi se navesti dužnosti neutralne države da ne opskrbljuje zaraćene strane oružjem, ratnim brodovima, municijom niti bilo kakvim drugim ratnim materijalom. Nadalje neutralna

¹⁹Andrassy, Bakotić, Seršić, Vukas, *op. cit.* (bilj. 16), str. 163-164.

²⁰Verdross, *op. cit.* (bilj. 2), str. 41.

²¹Andrassy, Bakotić, Seršić, Vukas, *op. cit.* (bilj. 3), str. 188.

država ne smije svojim djelovanjem bilo vlastitim vojnim snagama, bilo na neki drugi način, utjecati na tijek ratnih operacija niti bi neutralna država smjela dopustiti da se na njezinu teritoriju provode razna djelovanja koja bi imala takav utjecaj. Časnici vojske neutralnih država, prema običajnom međunarodnom pravu, ne smiju dobrovoljno pristupiti vojnoj službi zaraćenih strana te je neutralna država dužna spriječiti takve pokušaje. Naspram svega navedenog treba napomenuti kako neutralna država nije dužna zabraniti izvoz, odnosno provoz ratnog materijala bilo od strane vlastitih državljana, bilo od strane stranaca. Ukoliko se neutralna država pak odluči na takvu zabranu tada će morati postojati reciprocitet u njezinoj primjeni, odnosno ona će se morati primjenjivati jednako prema svim zaraćenim stranama.²²

Promatrajući dužnosti neutralaca glede pomorskog oružanja primijetiti ćemo da tu vrijede nešto stroža pravila. Ovdje će neutralna država morati upotrebom svih raspoloživih sredstava spriječiti da se njezino područje koristi za opremanje ili naoružavanje brodova za koje bi postojala opravdana sumnja da se koriste ili da će se koristiti za provođenje ili sudjelovanje u ratnim operacijama. Ukoliko se pak desi da takav brod bude opremljen na području neutralne države tada je ona dužna spriječiti da on isplovi. U slučaju oružanog sukoba, svaka je neutralna država dužna spriječiti da se njezin teritorij, uključujući morske vode pod suverenosti i zračni prostor, koristi od strane zaraćenih država suprotno pravilima o neutralnosti.²³

Što se tiče kopnenog područja neutralne države vrijedi zabrana njegova korištenja za prolazak postrojbi zaraćenih strana, prijevoz oružja ili pak za opskrbu vojske zaraćenih država. Prijevoz ranjenika i bolesnika kroz neutralno područje je dopušten, no u transportu se ne smiju biti pripadnici oružanih snaga ili ratni materijal.²⁴

U pogledu morskih voda pod suverenosti neutralaca, međunarodnim pravom je dopušten prolazak ratnih brodova zaraćenih država te od strane njih uzapćenih brodova. Bitno je za naglasiti da se ovdje radi o neškodljivom prolasku, odnosno onom koji nema značaj operativnog kretanja. Operativnim kretanjem će se smatrati i duže zadržavanje u vodama neutralaca kako bi se izbjegao sukob s neprijateljem.

²² *Ibid.*, str. 189.

²³ *Ibid.*

²⁴ *Ibid.*

Ratnim brodovima zaraćenih snaga biti će dozvoljen pristup lukama neutralaca, međutim oni se u njima ne smiju zadržavati dulje od 24 sata. Ovo vremensko ograničenje odnosi se kako na luke neutralaca, tako i na njihove vode. U određenim slučajevima i dakako uz određena ograničenja biti će dozvoljeno zadržavanje ranih brodova zaraćenih strana dulje od navedenog maksimuma. Kao primjeri mogu se navesti duže zadržavanje koje je uzrokovalo nevrijeme, zadržavanje zbog nesposobnosti za plovidbu uzrokovano oštećenjima broda te ono uvjetovano potrebom za opskrbom gorivom.²⁵ Nadalje, neutralna država će na svojem području morati sprječavati i određene čine koji po svojem karakteru predstavljaju pomoć zaraćenim stranama, a provode ih pojedinci ili organizacije. Neutralne države su dužne zabraniti organiziranje borbenih jedinica ili otvaranje kampova za novačenje na vlastitom teritoriju u korist neke od zaraćenih strana. No neutralna država neće biti odgovorna ukoliko bi pojedinci samoinicijativno prelazili granicu kako bi pristupili njihovoj vojnoj službi.²⁶

Ukoliko dođe do kršenja prava neutralnosti neutralna država će imati pravo na traženje zadovoljenja od zaraćene strane. Ono se može sastojati od povrata u prijašnje stanje ili naknade štete. Neutralna država ima pravo na korištenje raznih mjera samopomoći te će moći prema državi koja se ogriješila o njezinu neutralnost i diskriminatorno zabraniti pristup svojim vodama od strane brodova takve države.²⁷ Obveze sadržane u ovom poglavlju uglavnom proizlaze iz odredaba Pete haške konvencije o pravima i dužnostima neutralnih sila i osoba u slučaju rata na kopnu²⁸ i Trinaeste haške konvencije o pravima i dužnostima neutralnih sila u slučaju pomorskog rata²⁹ iz 1907. godine. Navedene konvencije se u prvom redu odnose na međunarodne oružane sukobe, no one mogu služiti trajno neutralnim državama kao svojevrsni orijentir glede prava i dužnosti koje su preuzele putem bilateralnih ili multilateralnih ugovora.³⁰

²⁵*Ibid.*, str. 190.

²⁶*Ibid.*

²⁷*Ibid.*

²⁸Za neslužbeni prijevod teksta Konvencije na hrvatski jezik vidi: Bakotić, B., Galli, T. (ur.), *Izbor međunarodnih ugovora o vođenju neprijateljstva*, Zagreb, 2001, str. 22.

²⁹Bakotić, Galli, *op. cit.* (bilj. 28), str. 46.

³⁰Havel, *op. cit.* (bilj. 4), str. 197-198.

3.2. Sekundarne dužnosti

Ovu skupinu čine one obveze koje se odnose isključivo na trajno neutralne države. Takve države su obvezane ne započinjati rat niti se u njega upuštati, međutim, trajno neutralna država ima, dakako, pravo braniti se od bilo kakve agresije. Trajno neutralna država je slobodna držati vojsku, ulagati u naoružanje kako bi sačuvala svoj suverenitet i obranila svoj neutralni položaj.³¹ U odnosu na taj aspekt pojedinu državu moglo bi se ograničiti tek posebnim sporazumom. Primjer za takvu vrstu posebnog sporazuma imamo u Ugovoru o neutralnosti Luksemburga iz 1867. godine. Tim ugovorom Luksemburg se obvezao da na svojem teritoriju neće podizati nikakve vojne građevine. Luksemburg danas ne možemo uzeti kao primjer trajno neutralne države s obzirom da je 1949. godine ta država pristupila NATO-u.³²

U odnosu prema državama koje se nalaze u oružanom sukobu, trajno neutralna država je dužna ostati neutralna čak i u slučajevima kada su druge države ovlaštene pružiti pomoć žrtvi agresije na temelju članka 51. Povelje Ujedinjenih naroda koji potvrđuje pravo na kolektivnu i individualnu samoobranu.³³ Trajno neutralna država ne smije ni u doba mira provoditi politiku koja bi mogla dovesti do upuštanja u oružani sukob. Ona se mora suzdržati od bilo kakvog djelovanja ili preuzimanja obveza koje bi mogle učiniti nemogućim poštivanje V. i XIII. haške konvencije iz 1907. godine prilikom izbijanja oružanog sukoba.³⁴ Kao očit primjer kršenja ove obveze može se navesti pristupanje vojnim savezima, danas obrambenog karaktera, a u povijesnim primjerima i onima napadačkog. Članstvo u Organizaciji Sjevernoatlantskog ugovora (NATO) danas predstavlja primjer organizacije čije se uređenje nalazi u opreci s dužnostima koje proizlaze iz trajne neutralnosti. Promatrajući pravno uređenje ove organizacije kao najproblematičniji dio njezina osnivačkog akta pod nazivom Sjevernoatlantski ugovor, naspram dužnosti trajno neutralnih, javlja se članak 5. Tim člankom članice ove organizacije

³¹Andrassy, Bakotić, Seršić, Vukas, *op. cit.* (bilj. 16), str. 166.

³²*Ibid.*, str. 163-164.

³³Verdross, *op. cit.* (bilj. 2), str. 44.

³⁴Zemanek, K., „Neutral Austria in the United Nations“, *International Organization*, sv. 15, br. 3., 1961, str. 415.

se obvezuju kako će oružani napad na jednu ili više članica na prostoru Europe ili Sjeverne Amerike smatrati napadom na sve njih. Slijedom toga, one su suglasne da će u slučaju takvog napada, svaka od njih pomoći bilo članicama, ili članici organizacije, koje su napadnute ostvarujući ovim putem pravo na pojedinačnu ili kolektivnu samoobranu koje je priznato člankom 51. Povelje Ujedinjenih naroda. Nadalje, članak 5. Sjevernoatlantskog ugovora određuje kako će navedeni oružani napad kao i sve mjere koje bi bile poduzete kao rezultat takvog napada biti odmah prijavljeni Vijeću sigurnosti Ujedinjenih naroda te će dotične mjere prestati pošto Vijeće poduzme mjere koje bi bile potrebne za ponovnu uspostavu međunarodnog mira i sigurnosti.³⁵ Treba navesti da bi pristupanje sporazumima gdje trajno neutralna država preuzima ulogu jamca neutralnosti ili zaštitnice neke druge države također predstavljalo kršenje njezinih obveza.³⁶

Trajno neutralna država ima pravo braniti svoju političku neovisnost i teritorijalnu cjelovitost. To nije samo njezino pravo već i dužnost. Ona je obvezna vlastitim oružanim snagama braniti svoju neovisnost i neutralnost, no opseg ove obveze ovisit će o sposobnostima same trajno neutralne države i izvanjskim faktorima. Navedena obveza će u svakom slučaju biti ograničena materijalnim mogućnostima same države.³⁷ Trajno neutralna država nije ograničena u vođenju vlastite vanjske politike glede segmenata koji se ne tiču vojnih aktivnosti ili vojnih saveza. Trajno neutralna država je slobodna pristupati, bilo međunarodnim organizacijama univerzalnog uređenja, bilo onima regionalnog, koje nemaju vojni karakter.³⁸ Važno je napomenuti da trajna neutralnost za sobom ne vuče obvezu poštivanja ideološke neutralnosti. Obveze koje iz nje proizlaze odnosit će se samo na državu ali ne i na njezine pojedince. Trajna neutralnost ne dovodi do ograničavanja individualnih ili političkih sloboda, a osobito njome nisu obuhvaćeni sloboda medija ili sloboda govora. Bilo kakva obveza ideološke neutralnosti bila bi u izravnoj opreci s pravom koje je zajamčeno svim državama još 1970. godine

³⁵Za tekst Sjevernoatlantskog ugovora vidi: *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 3/2009.

³⁶Kunz, *op. cit.* (bilj. 14), str. 419.

³⁷Verdross, *op. cit.* (bilj. 2), str. 44-45.

³⁸Kunz, *op. cit.* (bilj. 14), str. 419.

Deklaracijom Opće skupštine Ujedinjenih naroda o načelima međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i suradnji između država u skladu s Poveljom UN-a.³⁹

S obzirom da sve ove neutralne dužnosti predstavljaju određeno ograničenje suverenosti, one moraju biti tumačene restriktivno te ukoliko određena trajno neutralna država čini više od onoga što od nje zahtijevaju dužnosti trajne ili privremene neutralnosti, ona to čini ne zbog neke pravne obveze već na temelju samostalne političke odluke kojom dolazi do jačanja povjerenja u njezin neutralni status.⁴⁰

³⁹Verdross, *op. cit.* (bilj. 2), str. 45.

⁴⁰*Ibid.*, str. 36.

4. ČLANSTVO U MEĐUNARODNIM ORGANIZACIJAMA

U suvremenom međunarodnom pravu dolazi do priznanja pravnog subjektiviteta raznim entitetima, uključujući i međunarodne organizacije. Samim time otvorilo se pitanje članstva država u različitim međunarodnim organizacijama. Glede trajno neutralnih država problematika se u prvom redu odnosi na članstvo u međunarodnim organizacijama unutar kojih postoji obveza sudjelovanja u kolektivnim akcijama protiv narušitelja mira, odnosno čije pravno uređenje, najčešće konstitutivni akt, predviđa kolektivne akcije s upotrebom sile. Ovo pitanje se pojavilo prilikom pristupanja Švicarske u Ligu naroda. Švicarska je zauzela stav da se članstvo u toj međunarodnoj organizaciji ne protivi njezinim obvezama kao trajno neutralne države. Na formiranje takvog stajališta utjecao je decentraliziran sustav sistema kolektivne sigurnosti Lige naroda te jamstvo posebnog pravnog statusa koje je Švicarska dobila od Vijeća Lige kojim je bila oslobođena od sudjelovanja u kolektivnim vojnim akcijama. Poseban status Švicarske Vijeće je priznalo Londonskom deklaracijom od 13. veljače 1920. godine kojom je izričito određeno da trajna neutralnost Švicarske nije u suprotnosti s položajem i članstvom u Ligi. Navedenim dokumentom određeno je da Švicarska neće biti pozvana da sudjeluje u vojnim akcijama niti će se od nje tražiti da dozvoli stranim oružanim snagama prelazak preko svojeg teritorija ili pripremu za provođenje vojnih akcija članica Lige naroda.⁴¹

Švicarska isprva nije bila oslobođena od provedbe ekonomskih i finansijskih sankcija pod vodstvom Lige naroda, kao što je vidljivo 1935. godine njihovom implementacijom protiv Italije. Iako provedba navedenih sankcija ne stoji u izravnoj opreci sa statusom trajno neutralne države Švicarska je ipak 1938. godine dobila izuzeće od njihove implementacije odlukom Vijeća.⁴² Švicarska je pod okriljem Lige naroda dala svoj doprinos na ekonomskom, humanitarnom, socijalnom i znanstvenom polju, držeći se podalje od njezinih političkih aktivnosti.⁴³ Slabljenjem Lige Švicarska je sve češće isticala svoj status trajno neutralne države te je

⁴¹Rudolf, *op. cit.* (bilj. 12), str. 97-99.

⁴²*Ibid.*, str. 99.

⁴³Daeniker, A., „Swiss experience of permanent neutrality“, *India Quarterly*, sv. 6, br. 2., 1950, str.187.

obvezama iz tog statusa davana prednost u odnosu na obveze koje su proizlazile iz članstva u Ligi.⁴⁴

U pogledu članstva u Ujedinjenim narodima dolazi do formiranja drukčijeg stava. Švicarska je dugo odbijala postati članom te organizacije smatrajući članstvo u Ujedinjenim narodima nespojivim s trajnom neutralnošću. Glavni razlog tome odnosio se na obveze koje za članice Ujedinjenih naroda proizlaze iz sustava kolektivne sigurnosti. Naime one se nalaze u izravnoj opreci s trajnom neutralnosti.⁴⁵ Takav sustav kolektivne sigurnosti, određen glavom VII. Povelje, zapravo nikada nije ni zaživio onako kako je zamišljen, kao obvezatan za sve države članice, već se u bitnom pretvorio u dobrovoljno sudjelovanje u „mirovnim operacijama“ država članica.⁴⁶

Ipak, prvi slučaj upotrebe sile od strane Ujedinjenih naroda unutar sustava kolektivne sigurnosti zbio se tijekom Korejskog rata 1950. godine. Sljedeći primjer kolektivne akcije koji se može navesti jest onaj u kontekstu invazije Iraka u Kuvajt tijekom Zaljevskog rata. U oba navedena slučaja rezolucije koje su donesene od strane Vijeća sigurnosti UN-a nisu imale obvezatan karakter prema samim operativnim odredbama. Rezolucija 83 (1950) preporuča članicama Ujedinjenih naroda da pruže odgovarajuću pomoć Republici Koreji s ciljem odbijanja oružanog napada i uspostave međunarodnog mira i sigurnosti, no ona nije sadržavala obvezu pružanja navedene pomoći. Rezolucija 678 (1990) iako usvojena prema glavi VII. Povelje također nije imala obvezatan karakter prema svojem sadržaju, u smislu da je ona samo sugerirala državama da pruže adekvatnu pomoć. Države Jemen i Kuba su bile u opreci s radnjama koje su poduzimali saveznici, dok su Iran i Jordan proglasile sebe neutralnim vezano za ovaj sukob.⁴⁷

⁴⁴Rudolf, *op. cit.* (bilj. 12), str. 100.

⁴⁵ Andrassy, Bakotić, Seršić, Vukas, *op. cit.* (bilj. 3), str. 187.

⁴⁶ Lapaš, D., *Pravo međunarodnih organizacija*, Zagreb, 2008, str. 38.

⁴⁷Subedi, S. P., „Neutrality in a changing world: European neutral states and the european community“, *International and Comparative Law Quarterly*, sv. 42, br. 2., 1993, str. 254.

Danas je u praksi opravdano smatrati status trajne neutralnosti spojivim s članstvom u Ujedinjenim narodima,⁴⁸ iako je primanje Austrije u članstvo te organizacije još 1955. godine izazvalo brojne polemike na pravnom polju. Austrijski profesor međunarodnog prava Alfred Verdross smatrao je da Vijeće sigurnosti može izuzeti trajno neutralnu državu od obveza koje proistječu iz glave VII. Povelje, odnosno osloboditi je od obveze provođenja prinudnih akcija tako da se trajno neutralna država jednostavno u njih ne uključuje. Nadalje, postoje i pravna mišljenja kako je Vijeće zapravo po tom pitanju uvjetovano te ono mora određene države osloboditi od obveze provođenja prinudnih akcija jer se u članstvu Ujedinjenih naroda nalaze i države koje nemaju oružane snage.⁴⁹

Zanimljivo je da je Austrija prvi puta zatražila primanje u Ujedinjene narode još 1947. godine kada još nije imala status trajno neutralne države. Tada je pristupanje spriječio veto Sovjetskog Saveza.⁵⁰ Austrija je u punopravno članstvo Ujedinjenih naroda primljena 1955. godine kao bilo koja druga država, bez jamstva posebnog pravnog statusa glede njezine trajne neutralnosti, iako se vodila tezom da će Vijeće sigurnosti prilikom donošenja obvezujućih odluka prema glavi VII. Povelje u slučaju prijetnje miru, narušenja mira ili čina agresije voditi računa o njezinoj trajnoj neutralnosti.⁵¹ Laos je već kao član Ujedinjenih naroda stekao položaj trajne neutralnosti 1963. godine. Status trajne neutralnosti Laos je stekao pod utjecajem političkih nemira unutar države te želje za sprječavanjem strane intervencije. Slijedom toga, Laos donosi deklaraciju o svojoj neutralnosti 1962. godine koja će kasnije iste godine biti uključena u preambulu deklaracije potpisane u Ženevi od strane trinaest sila koje su imale geopolitičke interese u Jugoistočnoj Aziji. Uz zemlje u neposrednom susjedstvu Laosa, kao što su Narodna Republika Kina i Kraljevina Tajland, među potpisnicama te deklaracije nalazile su se i Sjedinjene Američke Države, Ujedinjena Kraljevina te Sovjetski Savez. Laos danas nije trajno neutralna država taj status je izgubio 1977. godine potpisivanjem Ugovora o prijateljstvu i

⁴⁸Lapaš, *op. cit.* (bilj. 46), str. 38.

⁴⁹Verdross, *op. cit.* (bilj. 2), str. 66.

⁵⁰Kunz, *op. cit.* (bilj. 14), str. 423.

⁵¹Verdross, *op. cit.* (bilj. 2), str. 66.

suradnji s Vijetnamom.⁵²Švicarska je pristupila Ujedinjenim narodima tek 2002. godine, a danas su uz nju Malta i Turkmenistan također u članstvu.⁵³

U kontekstu članstva trajno neutralnih država u Ujedinjenim narodima potrebno je obratiti pažnju na pitanje provođenja ekonomskih sankcija određenih člankom 41. Povelje UN-a. Često pronalazimo stavove kako provođenje mjera financijske ili ekonomske prirode ne kompromitiraju neutralnost države, odnosno da u moderno vrijeme kooperacije i međusobne ovisnosti nije moguće provoditi politiku apsolutne nepristranosti i neutralnosti.⁵⁴

Vijeće sigurnosti UN-a 1968. godine donijelo je odluku o uvođenju ekonomskih sankcija naspram Rodezije te je njihovu implementaciju pokušalo proširiti na što veći broj država. Vijeće je na provođenje dotičnih sankcija pozvalo ne samo sve članove Ujedinjenih naroda, već se taj zahtjev odnosio i na sve članice specijaliziranih ustanova UN-a, među kojima se nalazila i neutralna Švicarska. Usprkos tome što je Švicarska zauzimala stav kako nju kao neutralnu državu nije moguće prisiliti na provođenje takvih mjera, ona je ipak popustila zahtjevima Vijeća utoliko što je pristala pobrinuti se da se rodezijskom gospodarstvu ne pruži prilika zaobići sankcije Ujedinjenih naroda na švicarskom teritoriju. Nadalje, Švicarska je također poduzela određene mjere koje su bile usmjerene na to da se ograniči trgovina s Rodezijom te je uvela sankcije na izvoz ratnog materijala toj zemlji.⁵⁵ Daljnji važan primjer uvođenja ekonomskih sankcija unutar glave VII. Povelje UN-a odnosi se na odluku Vijeća sigurnosti u Zaljevskoj krizi. Rezolucijom 661(1990) od 6. kolovoza 1990. godine i Rezolucijom 670(1990) od 25. rujna 1990. Godine Vijeće sigurnosti donijelo je odluku prema kojoj su sve države, uključujući i one koje nisu članice UN-a, bile pozvane postupati u skladu s odredbama ovih rezolucija te uvesti ekonomske sankcije usmjerene prema Iraku. Sve trajno neutralne države, uključujući Švicarsku i Austriju, postupile su u skladu s ovim zahtjevom. Iz ovih primjera vidljiva je

⁵²Degan, *op. cit.* (bilj. 18), str. 259-260.; Neuhold, H., „Permanent neutrality in contemporary international relations: a comparative perspective“, *Irish Studies in International Affairs*, sv.3, 1982, str. 14

⁵³Lapaš, *op. cit.* (bilj. 46), str. 38.

⁵⁴Subedi, *op. cit.* (bilj. 47), str. 251.

⁵⁵Zacklin, R., *The United Nations and Rhodesia: A Study In International Law*, London, 1974, str. 85.

mogućnost da čak i neutralne zemlje pokleknju političkom pritisku od strane Ujedinjenih naroda glede provođenja ekonomskih sankcija prema glavi VII. Povelje.⁵⁶

Promatrajući članstvo trajno neutralnih država u međunarodnim organizacijama zadržao se stav o nespojivosti s članstvom u vojnim savezima. Takav stav posebno je izražen u pogledu međunarodnih organizacija koje se temelje na sustavu kolektivne sigurnosti, odnosno u sklopu kojih postoji obveza svih država članica na kolektivnu samoobranu u slučaju napadana jednu od njih. Primjer takve međunarodne organizacije jest Organizacija Sjevernoatlantskog ugovora.⁵⁷

Napuštena su mišljenja o nespojivosti statusa trajne neutralnosti s članstvom u regionalnim međunarodnim organizacijama poput Vijeća Europe ili pak s regionalnim ekonomskim organizacijama poput Europske unije. Na primjeru Švicarske i Švedske vidimo da glede članstva u ranijoj Europskoj ekonomskoj zajednici nije uvijek bio zastupan takav stav. Obje zemlje su smatrale kako članstvo u Europskoj ekonomskoj zajednici nije spojivo s neutralnošću te da nije moguće pristupanje neutralne zemlje međunarodnoj organizaciji sa zajedničkim tržištem. Oštro protivljenje pristupanju neutralnih zemalja Europskoj ekonomskoj zajednici izražavao je Sovjetski Savez, naročito u odnosu na članstvo Austrije. Takav stav nastao je pod utjecajem sumnje u mogućnost neutralne zemlje da zadrži vlastitu neutralnost te je izazivao strah od sve većeg približavanja sjevernoatlantskom bloku.⁵⁸ Vezano za Europsku ekonomsku zajednicu, zanimljiva situacija nastala je uvođenjem ekonomskih sankcija prema Argentini tijekom Falklandskog rata. Reakcija neutralnih država na te sankcije se razlikovala. Irska politika neutralnosti njihovom implementacijom dolazi pod povećalo. Svoju odluku Irska je pravdala solidarnošću prema Europskoj ekonomskoj zajednici, vjerujući u svoju spremnost pridržavanja i poštivanja svojeg neutralnog svojstva u slučaju formalne objave rata između Velike Britanije i Argentine. S druge strane trajno neutralna Švicarska je odlučila suspendirati prodaju i dostavu oružja Argentini i Velikoj Britaniji, sve do konačnog rješenja ovoga sukoba.⁵⁹

⁵⁶Subedi, *op. cit.* (bilj. 47), str. 251.

⁵⁷Lapaš, *op. cit.* (bilj. 46), str. 38.

⁵⁸Dorul, O., „Permanent neutrality of European Union states, evolutionary aspects“, *Cross-border Journal for International Studies*, sv. 2, 2017, str. 37-38.

⁵⁹Subedi, *op. cit.* (bilj. 47), str. 255.

Austrija je postala članica Vijeća Europe još 1956. godine a Švicarska 1972. godine, dok je Austrija 1995. godine postala punopravna članica Europske unije.⁶⁰ Sve četiri europske trajno neutralne države su danas u sastavu Organizacije za sigurnost i suradnju u Europi.⁶¹

⁶⁰Degan, *op. cit.* (bilj. 18), str. 259-260.

⁶¹Andrassy, Bakotić, Seršić, Vukas, *op. cit.* (bilj. 16), str. 168.

5. PRIMJERI TRAJNO NEUTRALNIH DRŽAVA

Ovo poglavlje bavi se primjerima trajno neutralnih država odnosno analizom trajne neutralnosti Švicarske, Austrije i Malte. Švicarska je država koja njeguje najdužu tradiciju neutralnosti i moglo bi se reći da je ona uvela i razvila pravni institut trajne neutralnosti, Austrija ga je osuvremenila, a Malta predstavlja državu koja je među navedenim primjerima najkasnije stekla svojstvo trajno neutralne države.⁶²

5.1. Švicarska

Proučavanjem neutralnosti u kontekstu Švicarske jasno je kako ona nikada nije bila neki rigidni, nepromjenjivi institut, već se mijenjala sukladno povijesnom kontekstu te interesima same neutralne države. Neutralnost je usko povezana s poviješću same Švicarske Konfederacije, koja već od početka 16. stoljeća vodi politiku nemiješanja u unutrašnje poslove ostalih država kako bi osigurala opstanak i neovisnost u okruženju velikih svjetskih sila, a s obzirom na bitan geopolitički položaj, švicarska trajna neutralnost je kroz povijest služila i održavanju balansa između velikih sila te je bila od presudne važnosti za očuvanje suvereniteta same Švicarske. Ova politika je kroz tradiciju i običaj postupno dovela do stjecanja statusa trajne neutralnosti.⁶³ Početak švicarske neutralnosti zapravo se može pratiti još od davne 1516. godine kada je zaključen sporazum o trajnom miru između Švicarske i Francuske. Od ovoga datuma Švicarska nije ulazila ni u kakve izravne ratne aktivnosti. Slijedom toga, 1521. godine sklopljen je savez između Švicarske i Francuske gdje Francuska preuzima ulogu jamca švicarske neutralnosti. Taj sporazum je obnovljen 1633., 1715. i 1777. godine. Sljedeći važan trenutak u povijesti Švicarske neutralnosti predstavlja sklapanje Westfalskog mira 1648. godine gdje su po prvi puta definirani pojmovi teritorij i granice, država i suverenost, samoobrana, nemiješanje i neutralnost. Najvažniji trenutak veže se za Bečki kongres

⁶²Rudolf, *op. cit.* (bilj. 12), str. 103.

⁶³Swiss Federal Department of Foreign Affairs, *Swiss neutrality*, Bern, 2022 (informativna brošura; dalje: brošura *Swiss Neutrality*), str. 1-2., dostupno na : https://www.eda.admin.ch/dam/eda/en/documents/publications/SchweizerischeAussenpolitik/neutralitaet-schweiz_EN.pdf, (26.04.2022.).

i njegove odluke gdje je trajna neutralnost Švicarske šire dobila međunarodno priznanje koje je kasnije Mirovnim ugovorom iz Versaillesa 1919. godine ponovno potvrđeno.⁶⁴

Švicarska neutralnost ima dvije glavne karakteristike. Prvo, ona je trajna, što znači da se Švicarska obvezala ostati neutralna u budućim oružanim sukobima bez obzira na to tko su potencijalno zaraćene strane, a drugo, riječ je o naoružanoj neutralnosti, odnosno Švicarska se obvezala da će svoju neutralnost braniti svim raspoloživim sredstvima te da će spriječiti bilo kakve radnje, koje bi na njezinom teritoriju pokušale počinuti zaraćene strane, a koje stoje u suprotnosti s njezinom neutralnošću. Švicarska je trajnu neutralnost dobrovoljno prihvatila te je često kroz povijest izražavala svoje intencije da ostane neutralna. Upravo se zbog toga susrećemo s pravnim mišljenjima koja zauzimaju stajalište kako je Švicarska ovlaštena u bilo kojem trenutku napustiti svoju neutralnost ukoliko bi to bilo potrebno radi očuvanja njezinih nacionalnih interesa.⁶⁵ Međutim, nalazimo i suprotne stavove o tom pitanju prema kojima je Švicarska međunarodnopravno obvezana biti trajno neutralna. Napuštanje odnosno odricanje od trajne neutralnosti Švicarska predstavljalo bi povredu načela *bona fides*, tj. načela dobre vjere. Ustavnopravno gledano ne postoji nikakva formalna obveza Švicarske da zadrži neutralnost, no švicarski Ustav u odredbama u članku 85. i članku 102. Sadrži norme u kojima je sadržana ovlast Saveznog vijeća i Savezne skupštine za donošenje mjera usmjerenih na zaštitu neutralnosti. Prema Grliću Radmanu švicarska je neutralnost, po običajnom pravu postala dijelom materijalnog ustavnog prava te bi odricanje od nje zahtijevalo provođenje referenduma.⁶⁶

Najvažniji akti za današnju trajnu neutralnost su Mirovni ugovor iz Pariza sklopljen 1814. između Francuske s jedne strane te Austrije, Velike Britanije i Pruske s druge strane, zatim Završni akt Bečkoga kongresa 1815. između Austrije,

⁶⁴Sherman, G. E., „Neutrality of Switzerland“, *American Journal of International Law*, sv. 12, br. 2., 1918, str. 243.

⁶⁵Brošura *Swiss Neutrality*, *supra* bilj. 63, str. 1-2.

⁶⁶Grlić-Radman, G., „Neutralnost Švicarske i njezino članstvo u UN-u“, *Politička misao*, sv. 39, br. 3., 2002, str. 155.

Španjolske, Francuske, V. Britanije, Portugala, Pruske, Rusije i Švedske i Prilog B Završnoga akta.⁶⁷

Shvaćanje švicarske trajne neutralnosti važno je, ne samo u kontekstu same Švicarske, već i za razumijevanje trajne neutralnosti Austrije koja kao rezultat pregovora u Moskvi prihvaća trajnu neutralnost upravo po uzoru na švicarski model. Promatrajući švicarsku neutralnost jasno je određena distinkcija između privremene i trajne neutralnosti. S obzirom na to da privremena neutralnost zapravo predstavlja pravni status zemlje koja ne sudjeluje u oružanom sukobu između drugih država, ona pretpostavlja postojanje rata, odnosno oružanog sukoba, u smislu međunarodnog prava te nesudjelovanje neutralne države u njemu. Kod trajne neutralnosti država se obvezuje ostati neutralna u svakom ratu. Tome se pridodaju priznanja neutralnosti od strane ostalih država te postojanje razlike između unilateralne i ugovorne neutralnosti, a kao što je vidljivo na slučaju Švicarske ona može biti i kombinirana. U vrijeme mira privremena neutralnost ne stvara nikakve obveze niti prava za neutralnu državu. U odnosu na trajno neutralnu državu prava i dužnosti nastaju već u vrijeme mira. Dužnosti se prvenstveno odnose na obvezu trajno neutralne države na nezapočinjanje rata, obranu svoje neutralnosti i teritorija te dužnosti koje spadaju u kategoriju sekundarnih dužnosti neutralnosti. Švicarska kao trajno neutralna država ima obvezu vođenja svoje vanjske politike na način koji neće dovesti do toga da ona bude uvučena u oružani sukob. Naspram toga, Švicarsku ne veže dužnost takozvane moralne neutralnosti. Međunarodno pravne dužnosti neutralnosti ne mogu stvarati obveze za individualne osobe. Švicarska, kao trajno neutralna država, također treba voditi računa o tome kojim međunarodnim organizacijama pristupa u članstvo, ovisno o tome radi li se o naglasku na vojnopolitički aspekt ili pak na ekonomski, kulturni ili tehnički. S druge strane, neutralna država je uvijek slobodna ponuditi dobre usluge ili medijaciju, čak i tijekom bilo kakvih mogućih neprijateljstava. Ograničenja će postojati i u pogledu ulaska u određene ekonomske unije, u čijem članstvu bi moglo doći do gubitka određenih aspekata neovisnosti. Ovo stajalište se razvilo od polazišta kako bi neutralna država u ovom odnosu predstavljala slabijeg partnera. Neutralna država ne bi smjela

⁶⁷ *Ibid.*, str. 149.

podržavati provođenje raznih mjera koje bi bile usmjerene od strane jedne zaraćene države prema drugoj s ciljem slabljenja protivnika.⁶⁸

5.2. Austrija

Stjecanje svojstva trajne neutralnosti Austrije potrebno je promatrati u skladu s povijesnim kontekstom u kojemu se ta država zatekla nakon Drugog svjetskog rata nastojeći izbjeći sudbinu podijeljene Njemačke te tokom Hladnog rata uslijed tenzija u odnosima Istoka i Zapada. Austrija, za razliku od Njemačke, nije smatrana bivšom neprijateljskom zemljom, ona je pak bila podijeljena na četiri okupacijske zone: američku, britansku, francusku i sovjetsku, a njezin glavni grad je također bio podijeljen po istom principu. U odnosu na Njemačku, važna razlika sastojala se i u tome što su u Austriji za područje čitave države djelovali jedinstveni parlament i vlada.⁶⁹

U Moskvi 15. travnja 1955. austrijski i sovjetski predstavnici potpisuju Moskovski memorandum. Njime Austrija preuzima obveze da će usvojiti deklaraciju koja bi ju međunarodnopravno obvezivala na provođenje trajne neutralnosti po Švicarskom modelu, podnijeti ovakvu deklaraciju, u skladu sa Saveznim ustavom, Austrijskom parlamentu na usvajanje odmah nakon ratifikacije Austrijskog državnog ugovora, poduzeti potrebne korake kako bi ta deklaracija dobila međunarodno priznanje te prihvatiti ulogu velikih sila kao jamaca suvereniteta i teritorijalnog integriteta. S druge strane, Sovjetski Savez se obvezao, u drugom dijelu memoranduma da će priznati deklaraciju o neutralnosti Austrije te preuzeti ulogu jamca suvereniteta i teritorijalnog integriteta Austrijskog državnog teritorija, prema modelu Švicarske.⁷⁰

Potpisivanje Moskovskog memoranduma bilo je određeno interesima Sovjetskog Saveza, odnosno uvjet za potpisivanje Ugovora o ponovnoj uspostavi samostojne i demokratske Austrije od 15. svibnja 1955. godine koji se skraćeno naziva Austrijski državni ugovor, čije su potpisnice uz Austriju bile Sovjetski Savez,

⁶⁸Verdross, *op. cit.* (bilj. 2), str. 35-38.

⁶⁹Degan, *op. cit.* (bilj. 18), str. 44.

⁷⁰Verdross, *op. cit.* (bilj. 2), str. 33.

Sjedinjene Američke Države, Francuska i Velika Britanija.⁷¹ Prvi dan bez strane vojske na državnom teritoriju Austrije bio je 26. listopada 1995. godine. Tog istog dana Parlament je usvojio Ustavni zakon o neutralnosti u kojem je Austrija proglasila da je njezina trajna neutralnost odraz samoodređenja i slobodnog izbora.⁷² U austrijskom Ustavnom zakonu izričito se spominju samo tri dužnosti. Negativne bi predstavljale dužnost nesudjelovanja u bilo kakvim savezima vojnog karaktera te zabranu osnivanja vojnih baza stranih država na svojem državnom području, dok se pozitivna dužnost ogledala u obvezi zaštite svoje neutralnosti svim raspoloživim sredstvima.⁷³

Nadalje, Austrija je obavijestila sve 63 države s kojima je tada održavala diplomatske odnose o svojem novom statusu trajno neutralne države uz molbu za priznanje takvog svojstva u smislu međunarodnog prava. Neke od država su izričito priznale Austriji status trajne neutralnosti, dok su druge primile obavijest na znanje.⁷⁴ U samom Moskovskom memorandumu nalazimo odredbe koje jasno određuju kako on ne smjera imati svojstvo međunarodnog ugovora,⁷⁵ već on predstavlja tzv. *gentlemen's agreement*. *Gentlemen's agreement* zapravo i nije međunarodni ugovor već sporazum između bilo kojih državnih organa bilo ministara, poslanika ili delegata, koji ga ne smatraju obvezatnim prema međunarodnom pravu, ali ga imaju namjeru izvršiti. On se zapravo temelji na međunarodnom moralu unutar same diplomatske profesije.⁷⁶ Moskovski memorandum je zapravo prvi u nizu mjera i sporazuma koji su kulminacijom doveli do postupnog priznanja austrijske trajne neutralnosti te se njegova svrha ispunila kasnijim stvaranjem međunarodnopravnih obveza.⁷⁷

Iz svega navedenoga proizlazi da je austrijska trajna neutralnost regulirana ujedno i međunarodnim pravom i austrijskim ustavnim pravom te s obzirom na to da

⁷¹*Ibid.*, str. 27.

⁷²Tichy, H., „Austria's permanent neutrality“, *New Austrian*, 2016., dostupno na :<https://www.austrianinformation.org/winter-2015-16/wc55d7qi5qrmyzmxh1qkofcmluxvj>, (10.05.2022.).

⁷³Verdross, *op. cit.* (bilj. 2), str. 41.

⁷⁴Janik, R., „Austria and the Fight Against the 'Islamic State': Whither Neutrality?“, *EJIL: Talk!*, 3. 2. 2016., dostupno na: <https://www.ejiltalk.org/austria-and-the-fight-against-the-islamic-state-whither-neutrality/> (10. 4. 2022.).

⁷⁵Verdross, *op. cit.* (bilj. 2), str. 28.

⁷⁶Andrassy, Bakotić, Seršić, Vukas, *op. cit.* (bilj. 13), str. 71.

⁷⁷Verdross, *op. cit.* (bilj. 2), str. 28-29.

je Austrija svojstvo trajne neutralnosti usvojila kao suverena država, prema Kunzu ona je slobodna u njezinoj interpretaciji u skladu s međunarodnim pravom te ukoliko bi to željela smatra da ne postoje zapreke da je unilateralno prekine.⁷⁸ No postoje i drukčija mišljenja. Verdross tako drži kako nije moguće složiti se s pravnim mišljenjima raznih autora koji smatraju da austrijska trajna neutralnost može biti mijenjana ili ukinuta unilateralno. Prema njemu članovi državne delegacije Austrije sklapanjem Moskovskog memoranduma smjerali su na to da se kasnije donese deklaracija o neutralnosti u obliku koji bi Austriju obvezivao na polju međunarodnog prava, te koji bi je obvezao zauvijek, po uzoru na švicarski model. Također prema njemu postoji pitanje da li notifikacija o neutralnosti predstavlja unilateralno obećanje koje samo za sebe stvara međunarodno pravnu obvezu ili se tu pak radi o nastanku obveze tek prihvatom te notifikacije od strane drugih država. Verdross zauzima stajalište kako se ovdje ipak radilo o notifikaciji sa zahtjevom odnosno molbom za priznanje, te je prema tome međunarodno pravna obveza nastala tek prihvaćanjem notifikacije tj. priznanjem neutralnosti od drugih država.⁷⁹

Austrija je danas članica brojnih međunarodnih organizacija među kojima su Vijeće Europe te Organizacije za sigurnost i suradnju u Europi (OESS).⁸⁰

5.3. Malta

Malta je danas jedina država na području Sredozemlja koja ima status trajne neutralnosti. Stjecanje statusa trajne neutralnosti veže se za razmjenu nota između Talijanske Republike i Republike Malte iz 1981. godine.⁸¹ Na području Sredozemlja izražene su napetosti između Zapada i Istoka, no uz to u ovom području primjećujemo i postojanje raznih subregionalnih tenzija kao što su pitanje Cipra, odnosi Grčke i Turske, arapskih država i Izraela. Potrebno je za naglasiti kako ovo područje nije imuno ni na događaje koji se zbivaju u susjednim područjima kao npr. u Perzijskom zaljevu ili kroz odnose Iraka i Irana. Status trajne neutralnosti na

⁷⁸Kunz, *op. cit.* (bilj. 14), str. 422.

⁷⁹Verdross, *op. cit.* (bilj. 2), str. 30.

⁸⁰Andrassy, Bakotić, Seršić, Vukas, *op. cit.* (bilj. 16), str. 168.

⁸¹Ronzitti, N., „Malta's permanent neutrality“, *Italian Yearbook of International Law*, sv. 5, 1980-1981, str. 171.

području kao što je ovo, gdje nisu jasno definirane granice utjecaja raznih sila, može imati itekako pozitivan učinak na države koje se nalaze na njemu.⁸²

Malta je sve od svoje neovisnosti koju je stekla 1964. godine bila usko povezana s Zapadom. O tome svjedoči i Sporazum o zajedničkoj pomoći i obrani potpisan između Malte i Velike Britanije kojim je Malti jamčena obrana, a Velikoj Britaniji omogućeno osnivanje vojnih baza na teritoriju Malte. Malta postupno mijenja svoj smjer glede vanjske politike od 1971. godine kada počinje voditi politiku usmjerenu na sve veću neutralnost prema Zapadu i Istoku. Ta promjena se očitovala kroz pokušaj pregovora o izmjeni spomenutog Sporazuma iz 1964. godine, no zahtjevi Malte za većom ekonomskom pomoći nisu urodili plodom. Dok su slabili odnosi sa Zapadom Malta je pokušavala učvrstiti odnose sa susjednim sredozemnim zemljama kao što su primjerice Libija pa čak i bivša Jugoslavija. Ovaj zaokret prema politici neutralnosti očitovao se pristupanjem Malte Pokretu nesvrstanih 1973. godine. Udaljavanjem Malte od Zapada Italija se sve više zauzima za ostvarivanje neutralnosti Malte zbog straha od jačanja utjecaja Sovjetskog Saveza.⁸³ Predsjednik Vlade Republike Malte, Dom Mantoff je 1976. godine predložio neutralizaciju Malte te njezino jamstvo od strane sredozemnih država poput Italije, Francuske, Libije uz zahtjeve za značajnom financijskom pomoći. Ovaj pokušaj ostao je neuspješan zbog nedovoljnog interesa navedenih zemalja. Drugi pokušaj proglašenja neutralnosti Malte započeo je 1978. godine gdje su kao glavni akteri sudjelovali Libija i Alžir no i ovdje je došlo do zastoja. Malta je tražila da ekonomska pomoć navedenih država bude jamčena bilateralnim ugovorima s točno određenim iznosima, dok su Libija i Alžir željeli da to pitanje bude uređeno na multilateralnoj razini.⁸⁴

Stjecanje statusa trajne neutralnosti Malte veže se za razmjenu nota između Italije i Malte od 1980. godine. Razmjena nota te povezani Protokol o financijskoj, ekonomskoj i tehničkoj pomoći predstavlja vrstu političkog ugovora. Članak 80. Ustava Talijanske Republike predviđa potrebu ratifikacije od strane Parlamenta za sve ugovore političkog karaktera ili za one koji u sebi sadrže obveze financijske prirode. Republika Malta je također ovo pitanje stavila pred svoj Parlament, iako prema njihovom Ustavu ne postoji navedena potreba ratifikacije. Do ratifikacije je

⁸² *Ibid.*, str. 172.

⁸³ *Ibid.*, str. 174.

⁸⁴ *Ibid.*, str. 175.-176.

došlo nakon nekoliko mjeseci gdje se kao glavni problem javila činjenica kako će Italija prema tom ugovoru biti jedina država koja će jamčiti maltešku neovisnost.⁸⁵

Nadalje, došlo je do pojave zanimljivog problema u odnosu između navedenog ugovora kojim Italija jamči neovisnost Malte i Sjevernoatlantskog ugovora kao konstitutivnog akta NATO-a, organizacije čija je Italija članica. Italija se ovdje vodila doktrinom prema kojoj ne bi bilo politički moguće proširiti zaštitu NATO-a na teritorije koji ne pripadaju državama članicama te bi ovdje Italija kao zaštitnica Malte trebala preuzeti samostalno dužnosti koje bi proizlazile iz ugovora kojim se jamči neovisnost Malte. Također, ovdje se otvorilo i pitanje što ako država se postavi kao prijetnja malteškoj neovisnosti bude upravo članica spomenutog saveza. Teško je za zamisliti da bi Italija u tom slučaju ipak uspjela ispoštovati obveze koje je preuzela prema Malti.⁸⁶ Moglo bi se zaključiti kako će Italija u svakom slučaju reagirati na bilo kakvo narušavanje malteške neovisnosti kada za to bude dovoljno izražen interes same Italije, a prema tome da se Italija obvezala kao zaštitnica Malte na davanje znatne financijske pomoći jasno se vidi da je takav interes postojao.⁸⁷

Trajna neovisnost Malte postignuta je razmjenom nota, putem kojih je došlo do zaključenja međunarodnog ugovora u svojem pojednostavljenom obliku, zapravo taj ugovor je postao pravno obvezujući već samim potpisom ovlaštenih organa. Ovdje bi trebalo spomenuti i tri glavna aneksa koja su dodana navedenim notama. Prvi aneks se odnosi na tekst Deklaracije o neutralnosti koji je Malta trebala usvojiti, drugi se odnosi na tekst Deklaracije o priznanju malteške neovisnosti koji je Italija trebala usvojiti, dok se u trećem aneksu nalazi Protokol o financijskoj, ekonomskoj i tehničkoj pomoći. Do neutralnost Malte i njezinog priznanja od strane Italije nije došlo navedenom razmjenom nota već su njihovom razmjenom države bile dužne na sljedeće korake. Malta je trebala donijeti vlastitu Deklaraciju o neutralnosti, a s druge strane Italija je trebala donijeti Deklaraciju o priznanju malteške neutralnosti. Uz to dogovoreno je da navedeni protokol koji se tiče financijske pomoći stupi na snagu odmah po donošenju navedenih deklaracija od strane Italije i Malte.⁸⁸

⁸⁵ *Ibid.*, str. 178.

⁸⁶ *Ibid.*, str. 179.

⁸⁷ *Ibid.*, str. 182.

⁸⁸ *Ibid.*, str. 183.

Neutralnost Malte su priznale i brojne druge države uključujući Francusku, Belgiju, Kinu, Sovjetski Savez te Tunis. Na sastanku Konferencije o sigurnosti i suradnji u Europi u Madridu 1983. godine sve države sudionice KESS-a su pozvane na poštivanje deklaracije Malte o njezinoj neutralnosti. Može se zaključiti da je malteška trajna neutralnost time prerasla okvire bilateralnog ugovora s Italijom te proširila svoj temelj na nekoj novoj razini. Danas je Malta samim svojim Ustavom definirana kao neutralna zemlja te je ona postavila zahtjev za poštivanje svoje neutralnosti već u pregovorima o pristupanju Europskoj uniji.⁸⁹

⁸⁹Andrassy, Bakotić, Seršić, Vukas, *op. cit.* (bilj. 16), str. 165.

6. TRAJNO NEUTRALNE DRŽAVE U ULOZI TZV. TAMPON DRŽAVA

Do Prvog svjetskog rata trajno neutralne države su uživale blagonaklon stav ostalih subjekata međunarodne zajednice jer se smatralo da imaju pozitivan utjecaj na održavanje mira i balansa između velikih sila. Tijekom Prvog svjetskog rata te u razdoblju iza rata dolazi do određene promjene ovakvog stajališta koja je koincidirala s osnivanjem Lige naroda. U aspektu gdje je prije smatrano kako trajna neutralnost pridonosi miru i sigurnosti tada dolazi do razvoja mišljenja kako se mir i sigurnost ne mogu osigurati neutralnošću prema agresiji već je potrebno da se sve zemlje obvežu na zajedničko djelovanje s ciljem zaštite žrtve i osude agresora. U tom razdoblju dolazi do stvaranja ideje kolektivne sigurnosti.⁹⁰ Sistem kolektivne sigurnosti, kao što i samo ime sugerira, jest sistem koji se bazira na suradnji država usmjerenih ka istom cilju. Zapravo se ovdje radi o zajednici država usmjerenih prema očuvanju mira i odvraćanju od agresije, odnosno sukoba putem jednog solidarnog i kolektivnog pristupa koji se nalazi u suprotnosti s trajnom neutralnošću. Trajna neutralnost u svojoj biti predstavlja individualnu državu spremnu braniti samu sebe i svoju neovisnost bilo od oružanih sukoba, bilo od političkih. Takva država izabire put nemiješanja u vanjske nemire te svoje nacionalne interese brani jednakim pristupom svim konkurirajućim stranama, bez odabira očitih preferencija. Nakon Drugog svjetskog rata, u kontekstu straha malih država koje su egzistirale između dvaju suprotstavljenih blokova, status trajne neutralnosti ponovno dolazi do izražaja u očuvanju vlastitog državnog suvereniteta i šire međunarodne stabilnosti,⁹¹ zapravo nanovo u fokus dolazi njegova specifična uloga takozvane tampon države (*Etat-tampon*).⁹²

Tampon države bi se mogle definirati kao „male neovisne države koje se nalaze između dvije velike, obično suprotstavljene države, ili pak bloka.“⁹³ Države koje se nalaze između dviju oprečnih sila uvijek će biti izložene većoj vjerojatnosti da će i

⁹⁰Verdross, *op. cit.* (bilj. 2), str. 13.

⁹¹Mayer, B., „Austria between felt permanent neutrality and practised European engagement“, Research Paper No. I/10-2007, Peace Research Institute Frankfurt, 2007, str. 2-3; dostupno na: https://www.hsfk.de/fileadmin/HSFK/hsfk_downloads/Austria_10.pdf (10.06.2022.).

⁹²Kunz, *op. cit.* (bilj. 14), str. 418-419.

⁹³Partem, M. G., „The buffer system in international relations“, *The Journal of Conflict Resolution*, sv. 27, br 1., 1983, str. 4.

same postati žrtve njihove borbe za premoć. U vrijeme mira tampon države su u većoj mjeri podložne konfliktu i utjecaju svojih susjeda nego primjerice države jednake veličine i kapaciteta. Iako rijetko, moguća je pojava tampon države koja bi se nalazila između više od dvije suprotstavljene sile. Ove države su generalno premalene ili nedovoljno snažne da bi mogle utjecati na ishod borbe za premoć država između kojih se nalaze. S druge strane one se nalaze na području koje je od izuzetne važnosti u geopolitičkom odnosu. Za tampon države trajna neutralnost predstavlja jedno od mogućih rješenja uz pomoć kojih mogu osigurati vlastitu neovisnost i izbjeći narušavanje odnosa s vrlo moćnim susjedima, zbog toga nije ni čudno što u njihovom djelovanju vidimo želju da izbjegnju iskazivanje bilo kakvih preferencija u odnosu na susjede. Prakticirajući neutralnost, trajno neutralna država eliminira nastanak bilo kakvih opravdanja, odnosno povoda, koji bi mogli dovesti do agresije naspram vlastitog teritorija ili stanovništva.⁹⁴ Ovdje je potrebno spomenuti članak 2. točku 4. Povelje Ujedinjenih naroda kojom je određeno kako se svaka država treba suzdržati od upotrebe sile ili prijetnje silom protiv teritorijalne cjelovitosti ili političke neovisnosti druge države odnosno koja bi na drugi način bila nespojiva s ciljevima UN-a.⁹⁵ U kontekstu navedenog vidimo da navedeni povodi ili opravdanja za čin agresije mogu biti isključivo političke prirode.

Susrećemo se s mišljenjima kako je ekspanzija NATO-a dosegla svoje moguće granice. Njegovo daljnje širenje na države poput Srbije, Moldavije, Ukrajine, Cipra, Gruzije te Azerbajdžana moglo bi dovesti do eskalacije novih sukoba. Upravo u kontekstu trenutne situacije u međunarodnoj zajednici sve više vidimo reafirmaciju trajne neutralnosti kao sredstva za održavanje regionalne i svjetske stabilnosti. Već prije eskalacije sukoba u Ukrajini i ruske agresije na tu zemlju razni stručnjaci su smatrali kako trajna neutralnost predstavlja jedno od mogućih rješenja ukrajinske krize. U današnjim okolnostima upitno je bi li Rusija pristala na trajnu neutralnost Ukrajine bilo po švicarskom ili austrijskom modelu koji implicira državu spremnu braniti vlastitu neutralnost svim raspoloživim sredstvima ili bi pak Rusija nastavila inzistirati na totalnom razoružanju te države. Iz primjera Austrije vidljivo je kako je ona tek nakon usvajanja svojstva trajne neutralnosti započela s nabavkom obrambenog oružja, dok se Državnim ugovorom u potpunosti odrekla prava na

⁹⁴ *Ibid.*, str. 23-25.

⁹⁵ Povelja Ujedinjenih naroda, *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br.15/1993, 7/1994., čl. 2. t. 4.

nabavu napadačkog. Nadalje, upitno je bi li bila ostavljena mogućnost ukrajinskom pristupanju u članstvo Europske unije, no sasvim je sigurno da bi tim potezom Ukrajina izgubila svaku šansu ulaska u članstvo NATO-a.⁹⁶

⁹⁶Gärtner, H., "The Model of Neutrality", u: Herbert, R., R., Pascal, L. (ur.), *Permanent Neutrality: A Model for Peace, Security, and Justice*, Vienna, 2020, str.99-101.

7. ZAKLJUČAK

Za promatranje trajne neutralnosti u suvremenom međunarodnom pravu potrebno je krenuti od izvorišta tog instituta. Trajna neutralnost se razvijala usporedno s razvojem neutralnih država, od kojih nam je za njezine početke najznačajnija Švicarska kao država s najdužom tradicijom trajne neutralnosti.

Trajna neutralnost ne predstavlja institut čije bi glavne pravne karakteristike mogli vidjeti u jedinstvenom pravnom aktu, odnosno kodifikaciji. Prava i obveze koje proizlaze za trajno neutralne države mogu se podijeliti u dvije glavne skupine. Prvu skupinu čine ona prava i dužnosti koje vežu kako privremeno neutralne tako i trajno neutralne države. Njihov najvažniji pravni izvor su V. i XIII. Haška konvencija iz 1907. godine. Drugu skupinu čine prava i dužnosti koje se isključivo odnose na trajno neutralne države. Za analizu trajne neutralnosti određene države od izrazitog značaja biti će akt kojim je ona zasnovana. Iz njega je moguće vidjeti njezine karakteristike i specifičnosti po kojima se trajna neutralnost pojedinih država u određenom segmentu razlikuje. Moguće je da trajno neutralna država posebnim sporazumima preuzme dodatne obveze i na taj način dodatno suzi vlastitu suverenost.

Danas je trajna neutralnost najčešće zasnovana na međunarodnom ugovoru. Moguće je da do njezinog nastanka dođe i temeljem jednostrane izjave koju bi u tom slučaju morale prihvatiti ostale države. U određenim slučajevima čak se može dogoditi i da dugoročna politika neutralnosti dovede do stjecanja svojstva trajno neutralne države, kao što vidimo u obrađenom primjeru Švicarske. Međutim, takvi primjeri su rijetki te bi bio potreban dugi niz godina kako bi trajna neutralnost putem običaja zaživjela na polju međunarodnog prava.

U kontekstu sve kompliciranijih međunarodnih odnosa uslijed brojnih novih aktera u sve povezanijoj zajednici međunarodnih subjekata nametnulo se bitno pitanje glede članstva trajno neutralnih država u raznim međunarodnim organizacijama. Osnivanjem Lige naroda došlo je do stvaranja, doduše decentraliziranog, sistema kolektivne sigurnosti. Isto pitanje pred neutralne države došlo je kod razmatranja članstva u Ujedinjenim narodima. Sistem kolektivne sigurnosti predstavljao je problem za trajno neutralne države, on je prema svojoj

naravi nekompatibilan s trajnom neutralnošću. Švicarska je pristupila Ligi naroda uz posebno jamstvo koje je osiguravalo poštivanje njezinog statusa trajne neutralnosti, dok je dugi niz godina odbijala postati članica Ujedinjenih naroda. Austrija je zauzela nešto drukčiji stav postavši članica te organizacije bez ikakvih posebnih jamstava, ali nadajući se da će Vijeće sigurnosti njezin status uzeti u obzir prilikom donošenja obvezujućih odluka prema glavi VII. Povelje. U praksi sustav kolektivne sigurnosti kako je zamišljen Poveljom UN-a nije nikada zaživio te na kraju nije dolazilo do većih problema za trajno neutralne države. Danas se članstvo u određenim međunarodnim organizacijama regionalnog karaktera organizacijama poput Vijeća Europe ili regionalnog ekonomskog poput Europske unije smatra kompatibilnim s trajnom neutralnošću, dok se zadržao stav o nekompatibilnosti s međunarodnim organizacijama koje su osnovane kao vojni savezi. U prvom redu to se odnosi na vojne saveze koji se baziraju na sustavima kolektivne samoobrane.

Za Švicarsku kao zemlju s najduljom tradicijom trajne neutralnosti može se reći da je kroz povijest najviše doprinijela razvoju tog instituta te je danas jedina država čija trajna neutralnost objektivno vrijedi prema svim državama svijeta. Austrija s druge strane ima kraću tradiciju trajne neutralnosti, ali je ona na polje međunarodnog prava uvela donekle suvremeniji oblik neutralnosti. Usprkos tome što je austrijska trajna neutralnost osnovana po uzoru na švicarski model, praksom se razvila u drukčijem smjeru u pojedinim aspektima. Za razliku od švicarskog krutog stava glede pristupanja u Ujedinjene narode, čija je članica kasnije ipak postala, ili pak u Europsku ekonomsku zajednicu, Austrija je već rano pristupila navedenim organizacijama. Trajna neutralnost obiju tih država bila je uvjetovana specifičnim povijesnim okolnostima i geopolitičkim zbivanjima. Malta nam je zanimljiva kao primjer država oko čijeg svojstva trajne neutralnosti ne postoji konsenzus među pravnim stručnjacima te države čija je trajna neutralnost propisana samim Ustavom.

Koliko god trajna neutralnost u današnje vrijeme ponovno dobiva na važnosti kao instrument osiguranja i zaštite vlastite slobode i neovisnosti, naročito u susjedstvu velikih suprotstavljenih sila, sve više je vidljiv strah država koje vode neutralnu politiku koji prati njihovo približavanje defenzivnim vojnim savezima. Upitno je koliki broj država je spremno i sposobno vlastitim sredstvima braniti svoju suverenost i neovisnost. Za mnoge od njih će i dalje biti privlačnija ideja kolektivne

sigurnosti i pristupanja vojno-obrambenim savezima, poput NATO-a. Trajna neutralnost neupitno ostaje jedinstven institut međunarodnog prava koji može poslužiti kao izvrsno sredstvo prilikom rješavanja raznih međunarodnih sporova i borbi za premoć. Upravo uz ovaj institut moguće je izbjeći eskalaciju napetosti u vojne sukobe, zaštitu samih država koje se nalaze na strateškim položajima, očuvanje njihove neovisnosti te mira i stabilnosti u široj međunarodnoj zajednici.

LITERATURA

Knjige i članci

1. Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, 1. dio, Zagreb, 2010.
2. Andrassy, J., Bakotić, B., Lapaš, D., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, 2. dio, Zagreb, 2012.
3. Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, 3. dio, Zagreb, 2006.
4. Daeniker, A., „Swiss experience of permanent neutrality“, *India Quarterly*, sv. 6, br. 2., 1950.
5. Degan, V.-Đ., *Međunarodno pravo*, Zagreb, 2011.
6. Dorul, O., „Permanent neutrality of European Union states, evolutionary aspects“, *Cross-border Journal for International Studies*, sv. 2, 2017.
7. Gärtner, H., "The Model of Neutrality", u: Herbert, R.,R., Pascal, L. (ur.), *Permanent Neutrality: A Model for Peace, Security, and Justice*, Vienna, 2020, str. (89-101)
8. Grlić-Radman, G., „Neutralnost Švicarske i njezino članstvo u UN-u“, *Politička misao*, sv. 39, br. 3., 2002.
9. Havel, B. F., „An International Law Institution in Crisis: Rethinking Permanent Neutrality“, *Ohio State Law Journal*, sv. 61, br. 1., 2000.
10. Janik, R., „Austria and the Fight Against the 'Islamic State': Whither Neutrality?“, *EJIL: Talk!*, 10. 5., 2016., dostupno na: <https://www.ejiltalk.org/austria-and-the-fightagainst-the-islamic-state-whither-neutrality/> (10. 4. 2022.).
11. Koeck, H. F., „A permanently neutral state in the Security Council“, *Cornell International Law Journal*, sv.6, br. 6., 1972.
12. Kunz, J. L., „Austria's Permanent Neutrality“, *American Journal of International Law*, sv. 50, br.2., 1956.
13. Lapaš, D., *Pravo međunarodnih organizacija*, Zagreb, 2008.

14. Mayer, B., „Austria between felt permanent neutrality and practised European engagement“, Research Paper No. I/10-2007, Peace Research Institute Frankfurt; dostupno na:
https://www.hsfk.de/fileadmin/HSFK/hsfk_downloads/Austria_10.pdf
(10.06.2022.).
15. Muller, L., *Neutrality in World History*, Stockholm, 2019.
16. Neuhold, H., „Permanent neutrality in contemporary international relations: a comparative perspective“, *Irish Studies in International Relations*, sv. 3, 1982.
17. Partem, M. G., „The buffer system in international relations“, *The Journal of Conflict Resolution*, sv. 27, br 1., 1983.
18. Ronzitti, N., „Malta's permanent neutrality“, *Italian Yearbook of International Law*, sv. 5, 1980-1981.
19. Rudolf, D., „Vrste i oblici trajne neutralnosti danas“, *Zbornik radova pravnog fakulteta u Splitu*, sv. 7, 1969-1970.
20. Sherman, G. E., „Neutrality of Switzerland“, *American Journal of International Law*, sv. 12, br. 2., 1918.
21. Subedi, S. P., „Neutrality in a changing world: European neutral states and the european community“, *International and Comparative Law Quarterly*, sv. 42, br. 2., 1993.
22. Verdross, A., *The Permanent Neutrality of Austria*, Vienna, 1978.
23. Zacklin, R., *The United Nations and Rhodesia: A Study In International Law*, London, 1974.
24. Zemanek, K., „Neutral Austria in the United Nations“, *International Organization*, sv. 15, br. 3., 1961.

Pravni izvori

1. Povelja Ujedinjenih naroda, *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 15/1993, 7/1994.
2. Sjevernoatlantski ugovor, *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 3/2009 .
3. Konvencija (V.) o pravima i dužnostima neutralnih sila i osoba u slučaju rata na kopnu (1907.),u: Bakotić, B., Galli, T. (ur.), *Izbor međunarodnih ugovora o vođenju neprijateljstva*, Zagreb, 2001.
4. Konvencija (XIII.) o pravima i dužnostima neutralnih sila u slučaju pomorskog rata (1907.),u: Bakotić, B., Galli, T. (ur.), *Izbor međunarodnih ugovora o vođenju neprijateljstva*, Zagreb, 2001.

Mrežni izvori

1. Swiss Federal Department of Foreign Affairs, Swiss neutrality, Bern, 2022 (informativna brošura; dalje), dostupno na : https://www.eda.admin.ch/dam/eda/en/documents/publications/SchweizerischeAussenpolitik/neutralitaet-schweiz_EN.pdf, (26.04.2022.).
2. Tichy, H., „Austria's permanent neutrality“, *New Austrian*, 2016., dostupno na: <https://www.austrianinformation.org/winter-2015-16/wc55d7qi5qrmyzmxh1qkofcmluxvj>, (10.05.2022.).